

70-річчя академіка НАН України Я.Д. ІСАЄВИЧА

7 березня виповнилося сімдесят років видатному вченому-історику академіку НАН України Ярославу Дмитровичу Ісаєвичу.

Ярослав Ісаєвич народився у с. Верба Дубнівського району на Рівненщині. Після закінчення історичного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка він від 1958 р. працює в Інституті українознавства ім. І.П. Крип'якевича НАН України, де подолав шлях від молодшого наукового співробітника до директора. Ярослав Дмитрович як учень знаного українського історика Івана Крип'якевича, чиє ім'я стоїть в одному ряду з іменами Володимира Антоновича та Михайла Грушевського, у своїй науковій діяльності достойно продовжив і розвинув досягнення та ідеї своїх попередників в історичній науці.

Я.Д. Ісаєвич — автор близько 700 наукових праць, зокрема 15 монографій, численних розділів у колективних дослідженнях, сотень статей, опублікованих у вітчизняних та закордонних часописах. Хоча безпосередньою темою його книг і більшості статей є культурна спадщина українського народу, в них порушується і проблематика інших країн та регіонів.

Історія культури — одна з провідних історичних дисциплін, покликана інтегрувати здобутки дослідників історії суспільного життя, освіти, науки, літератури і мистецт-

ва. Саме з таких позицій написані численні праці Ярослава Дмитровича, в яких подано системний аналіз основних аспектів української культури впродовж тривалого історичного періоду.

Широкий науковий і громадський резонанс мала монографія Я.Д. Ісаєвича «Братства та їх роль у розвитку української культури XVI—XVII століть». У ній, із сучасних наукових позицій, розглянуто українське культурно-національне відродження XVI—XVII ст., поширення в Україні ренесансних та реформаційних течій. Дослідник доводить, що культурні взаємини не були односторонніми, бо наша країна не тільки сприймала чужі впливи, а й сама позитивно впливала на культурний розвиток інших країн. Важливим є висновок про те, що Україна брала активну участь у загальноєвропейському культурному процесі.

Як з фактичного, так і методичного боку цікава також монографія «Джерела з історії української культури XVI—XVIII ст.». Цінні висновки автора про класифікацію і засади критики джерел, що стосуються історії української культури.

Особливу увагу фахівців привернув цикл праць Я.Д. Ісаєвича з історії рукописної книги, бібліотек і друкарства. Не обмежуючись українською тематикою, він всебічно досліджує культурні взаємозв'язки слов'янських народів між собою і з іншими народами. У

монографії «Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні» зародження видавничої справи проаналізовано у широкому історичному контексті. У виданій у Москві книзі «Наступники першодрукаря» дослідник дає узагальнюючу характеристику історії української культури XVI — першої половини XVII ст. і на цьому тлі аналізує функціонування українських видавничих осередків, їхнє місце у культурному обміні України з країнами Заходу і Сходу. Вперше вичерпно, на підставі аналізу архівних документів і всіх збережених примірників стародруків схарактеризовано грецьке книговидання в Україні.

Особливо цінним внеском у науку стали опрацьовані Я.Д. Ісаєвичем фундаментальні каталоги стародруків «Пам'ятки книжкового мистецтва» (у трьох книгах). В Україні і низці країн Європи вчений виявив невідомі стародруки й докладно їх проаналізував. Праці Ярослава Дмитровича з історії друкарства актуальні не тільки для книгознавства і бібліографії, а й історії науки та суспільно-політичної думки, освіти, мистецтвознавства.

Завершує цей цикл досліджень монографія дослідника «Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми», в якій висвітлено роль раннього книговидання і друкарства у контексті культурного життя України, процесів державотворення і формування української національної культури, простежується шлях української книги від фоліантів і стародруків до сучасних видань й електронних засобів реєстрації та розповсюдження інформації.

Фундаментальним підсумком тривалих досліджень культури українського середньовіччя став підготовлений за редакцією Я.Д. Ісаєвича другий том «Історії української культури», в якому окреслено шляхи розвитку освіти, мистецтва і літератури, стан наукових знань в Україні впродовж XIII — першої половини XVII ст. Окремі розділи присвячено рукописній книзі, виникненню і поширенню друкарства. Охарактеризовано культурно-

національне відродження кінця XVI — першої половини XVII ст., розглядаються ренесансні явища в культурному житті та процес формування культури бароко. Визначено місце України в міжнародних культурних зв'язках, внесок українського народу в скарбницю світової культури.

Серед студій з історії науки різняться книга і цикл статей про Юрія Дрогобича — першого українського вченого в модерному розумінні слова. Автор дослідив не відомі раніше рукописи праць цього науковця, що зберігаються в архівах різних країн.

Проблеми історії науки розробляються і в низці інших робіт Я.Д. Ісаєвича. Слід також відзначити його праці, присвячені Київській Русі й Галицько-Волинському князівству. Зокрема, важливими є дослідження вченого про кордони Київської Русі і культуру Галицько-Волинської землі, історію та культуру Львова, проблеми давньоруської спадщини.

У монографії «Літературна спадщина Івана Федорова» Ярослав Дмитрович подає узагальнену характеристику розвитку східнослов'янських літератур XVI ст., простежує літературно-стилістичні засоби, успадковані західноєвропейськими і слов'янськими літературами від культури античного світу і Візантії.

Виділяючи певні аспекти зацікавлень Ісаєвича-історика, напрями тяжіння у різних ділянках наукової праці, перед нами постає вчений широкого діапазону, фундаментальної підготовки в галузях численних спеціальних дисциплін: археографії, геральдики, метрології, історичного краєзнавства, ономастики тощо. Постійний інтерес дослідника до бібліографії пояснюється прагненням досягти максимальної повноти свідчень з того чи іншого питання, поліпшити інформаційне забезпечення гуманітарних наук, широко застосовувати комп'ютерні системи для аналізу інформації з проблем історії культури й загальних проблем українознавства. Спільно з Державною історичною бібліотекою Украї-

ни йому вдалося налагодити видання бібліографії історії України, а з Національною парламентською бібліотекою — випуск реферативно-інформаційного бюлетня «Українознавство».

Широкий хронологічний діапазон досліджень Я.Д. Ісаєвича, його зацікавленість актуальними проблемами новітньої історії України засвідчив нещодавно виданий збірник «Волинь і Холмщина 1933—1947 рр. Польсько-українське протистояння та його відлуння», в якому на основі документів, спогадів, критичного аналізу вітчизняних та зарубіжних публікацій об'єктивно висвітлено Холмсько-Волинську трагедію в українсько-польських відносинах, її передумови, перебіг і наслідки.

Спільною рисою всіх наукових праць ученого є комплексний підхід до предмета досліджень, збагачення не лише джерельної бази, а й методики. Праці Ярослава Дмитровича поповнили українську науку важливими фактами й узагальненнями, які сприяють кращому використанню культурної спадщини у контексті сучасної державотворчої діяльності.

Інтенсивну наукову роботу Я.Д. Ісаєвич поєднує з науково-організаційною діяльністю. З 1989 р. він очолює Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України — одну з провідних наукових установ гуманітарного профілю нашої держави. Протягом 1993—1998 років учений обирався академіком-секретарем Відділення історії, філософії

та права НАН України, президентом Міжнародної асоціації українців (1993—1999). Сьогодні Ярослав Дмитрович — голова Українського національного Комітету істориків Міжнародної асоціації істориків, заступник голови Західного наукового центру НАН та Міністерства освіти і науки України. Особливу увагу вчений приділяє підготовці наукових кадрів. З 1994 р. він очолює спеціалізовану Вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Під його керівництвом захистили дисертації понад 30 кандидатів і докторів наук, які успішно працюють у наукових та освітніх установах України.

Самовіддана праця Ярослава Дмитровича на ниві історичної науки відзначена нагородами і званнями. Він — Заслужений діяч науки і техніки України, нагороджений Відзнакою Президента України III ступеня, почесний доктор Гродненського університету ім. Янки Купали, іноземний член Польської Академії наук, дійсний член Української Вільної Академії Наук у США та Польської Академії науки і мистецтв.

Учений постійно займається популяризацією українознавчих досліджень за межами України, виступає з лекціями в університетах Польщі, США, Канади, Німеччини, Австрії, Японії, Китаю та інших країн.

Наукова громадськість, численні учні та колеги щиро вітають Ярослава Дмитровича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, творчої наснаги, здійснення дослідницьких задумів і новаторських ідей.